

INTERVIEW MET RENÉ KNEYBER

door Maurits Hoenders

2016: 10 JAAR
STICHTING BEROEPSEER

In 2016 is het tien jaar geleden dat stichting Beroepseer is opgericht. In die tien jaar heeft de stichting zich met hart en ziel ingezet om professionals in de (semi-)publieke sector te ondersteunen en te bemoedigen om naar eer en geweten hun werk te kunnen doen.

Door middel van publicaties, blogs, video's, Goed Werk Hub-bijeenkomsten, Beroepseer-ateliers en Goed Werk-trajecten heeft de stichting duizenden professionals bereikt en geïnspireerd.

Dit jubileum is een mooie gelegenheid om terug te kijken wat tien jaar Beroepseer heeft opgeleverd en de balans op te maken. Daarnaast willen we vooruitkijken: waar staan we? Welke ontwikkelingen zien we om ons heen? Waar willen we vanuit stichting Beroepseer aan bijdragen en hoe?

Ter gelegenheid van het jubileum van Beroepseer vinden verschillende activiteiten en bijeenkomsten plaats. Een van deze activiteiten is een reeks interviews met voortrekkers van stichting Beroepseer waarin ze terugblikken op de afgelopen tien jaar, maar ook hun licht laten schijnen over de uitdagingen voor de toekomst. De achtste gast in deze reeks is René Kneyber. Hij is docent wiskunde aan het Oosterlicht College in Nieuwegein. Daarnaast is hij lid van de Onderwijsraad en columnist voor dagblad *Trouw*. Hij heeft een eigen uitgeverij opgericht voor boeken over onderwijs: Phronese. Kneyber is sinds 2013 bestuurslid van de stichting.

INTERVIEW

Hoe lang bent u al betrokken bij stichting Beroepseer?

In 2011 werd ik door Thijs Jansen uitgenodigd voor een debat over prestatiebeloning in het onderwijs, georganiseerd door studenten. Thijs kende me vanwege mijn publicaties over orde houden in de klas. Hij vroeg me als redacteur bij te dragen aan de bundel *Gezagsdragers. De publieke zaak op zoek naar haar verdedigers* dat in 2012 verscheen. Dat was de eerste keer dat ik met de stichting Beroepseer in aanraking kwam. Sindsdien ben ik meer en meer gegrepen door het gedachtegoed van de stichting, en het belang van goed werk voor een goed functionerende maatschappij: professionals die goed onderwijs, goede zorg, goede rechtspraak, goede publieke dienstverlening verzorgen.

Na het boek *Gezagsdragers* kwam Thijs met het idee dat ik samen met Jelmer Evers, die ik toen nog niet kende, een boek voor het onderwijs zou maken. Jelmer en ik bleken het goed met elkaar te kunnen vinden en er ontstond een vruchtbare samenwerking. In oktober 2013 verscheen *Het alternatief. Weg met de afrekencultuur in het onderwijs!* We waren verrast door de enorme impact en populariteit van het boek. Ik denk dat Aleid Truijens het in haar recensie voor *De Volkskrant* kernachtig

René Kneyber

verwoordde: frisse bevoegenheid in een vermoeide sector. Minister Bussemaker van Onderwijs, die het boek aanvankelijk niet wilde ontvangen, stond er een paar weken later mee in de Tweede Kamer te zwaaien met de boodschap dat ze de inhoud onderschreef. Onze boodschap was simpel: stop met het sturen op prestatie-indicatoren en de afvinklijstjes. Geef de docent meer ruimte en vertrouwen om zijn vak naar eer en geweten te kunnen uitoefenen. Het was een protestboek gericht tegen het (doorgeslagen) neoliberale denken. De titel kwam tijdens het maken van het boek op.

Het grappige is dat Margaret Thatcher, een van de belangrijkste pleitbezorgers van het neoliberalisme gezegd heeft 'there's no alternative', maar dat wist ik op dat moment niet.

Terugkijkend is de belangrijkste opbrengst wat mij betreft:

- Het is inmiddels *not done* leraren niet rechtstreeks bij de beleidsvorming te betrekken. Voorheen werd er wel gesproken met 'het veld', maar dat verliep meestal indirect via beroepsverenigingen. Leraren zitten nu direct aan tafel. Er zijn ook leraar-ambtenaren die beleidswerk combineren met voor de klas staan. Ik ben zelf, samen met Ferry Haan, als eerste docent ooit benoemd voor de Onderwijsraad, een onafhankelijk adviescollege van de regering en de Tweede Kamer.
- Lopende ontwikkelingen kwamen in een stroomversnelling. Bij de Inspectie van het Onderwijs zaten ze reeds in een proces om het toezicht anders vorm te geven. Het boek heeft geholpen in de omslag van afrekenen naar een balans tussen controle en ondersteunen van scholen.
- Samen met politici hebben we een aantal punten opgesteld die we gerealiseerd wilden zien op basis van het boek. Die zijn als motie ingediend bij de bespreking van de begroting van het Ministerie van Onderwijs. Een concreet voorstel dat werd geaccepteerd is het LerarenOntwikkelfonds. Jaarlijks wordt vijf miljoen euro beheerd voor en door leraren. Docenten kunnen een aanvraag doen met een concreet onderwijsidee. Docenten van de Onderwijscoöperatie, een beroepsorganisatie van leraren, beoordelen deze voorstellen. De belangstelling groeit elk jaar en draagt concreet bij aan het experimenteren met nieuwe ideeën op de werkvloer.

Jelmer en ik kregen ook kritische reacties. Veel schoolleiders gaven aan dat ze volop ruimte gaven aan docenten, maar dat ze die niet pakten. Dat zijn we nader gaan onderzoeken. Het is en blijft een complex onderwerp dat afhankelijk is van veel factoren. Docenten die op een bepaalde manier gewend zijn hun werk te doen, vinden het moeilijk de ruimte die er is te pakken. Docenten die eerst elders hebben gewerkt (zogenaamde zij-instromers) bleken daar beter toe in staat dan docenten die hun hele professionele leven in het onderwijs hebben gezeten. De cultuur in een school speelt ook een grote rol: in hoeverre is er aandacht voor de inhoud en de kwaliteit van het onderwijs en wordt daarover gesproken? Daar ligt een belangrijke rol voor de schoolleider. De meeste schoolleiders houden zich bezig met de organisatie en de gebouwen, maar weten meestal niet wat er in de klaslokalen gebeurt, noch bemoeien zij zich daarmee.

In *Het alternatief II* (2015) pleiten Jelmer en ik ervoor dat schoolleiders actief een visie op onderwijs dienen te ontwikkelen en een belangrijke rol vervullen in het aanjagen van de reflectie op en dialoog over de kwaliteit van het werk door hun docenten. Inmiddels ben ik met Dorien Zevenbergen (werkzaam bij de Inspectie van het Onderwijs) bezig met *Het alternatief III* over het einde van onderwijsvrijheid. Daarin onderzoeken we op macro-niveau hoe het onderwijsveld is georganiseerd, welke rol de verschillende actoren hebben en hoe die zou kunnen zijn om gezamenlijk goed werk in het onderwijs te organiseren. Welke sturing is nodig, door wie en in welke mate? *Het alternatief* kreeg ook een internationaal gevolg. Dat is vooral te danken aan Jelmer; hij verwierf steun van de internationale federatie van onderwijsvakbonden Education International om een internationale versie van het boek te maken: *Flip the system*, en hij zorgde ervoor dat het boek door Routledge werd uitgegeven.

Toen we begonnen heb ik vooral gestoeid met hoe het boek relevant kan zijn voor alle landen. We hebben toegewerkt naar een overkoepelend ‘flip the system’-verhaal waarbij opvalt dat het in Nederland allemaal nog wel meevalt. Docenten in Nederland hebben, zeker in vergelijking met andere landen, veel professionele ruimte. In het buitenland wordt niet alleen het curriculum bepaald door anderen, maar ook hoe de les ingericht dient te worden. In India wordt het onderwijs door investeerders als een soort McDonalds franchise ‘in de markt gezet’. Daar ligt de focus op ‘branding’, niet op de kwaliteit van het onderwijs. Het boek vindt inmiddels steeds meer weerklank. Jelmer heeft het afgelopen jaar een internationaal netwerk opgebouwd met bevlogen, innovatieve docenten. Het boek heeft docenten in Engeland en Zweden geïnspireerd om een eigen versie te maken, gericht op de context in het eigen land. Daarnaast is Jelmer twee keer genomineerd geweest voor de Global Teacher Award.

Hoe kijkt u terug op tien jaar stichting Beroepseer?

Het gedachtegoed van stichting Beroepseer is springlevend, actueler dan ooit en wordt inmiddels breed gedragen. Aandacht voor professionaliteit, beroepseer, ruimte voor reflectie en dialoog wordt niet langer als luxe gezien. Ze blijft kritisch benoemen waar beroepseer en ruimte voor goed werk onder druk staat. Met de goed werk-aanpak worden professionals in organisaties ondersteund om het eigenaarschap over de kwaliteit van het werk terug te pakken en daarvoor te gaan staan. Daarnaast heeft de stichting volop aandacht voor de context, het systeem waarin organisaties opereren. Concreet ondersteunt de stichting professionals al tien jaar om in verzet te komen en op te komen voor de kwaliteit van hun werk. De stichting biedt een platform waar professionals elkaar kunnen ontmoeten, inspireren en versterken.

Wat betekent beroepseer voor u?

Ik heb zelf ook veel steun ondervonden van de stichting. Het platform bood de kans om mijn ideeën over goed onderwijs te kunnen ventileren. Ik heb een positie verworven met een zekere autoriteit, waarmee ik ook invloed heb. Het contact met de voortrekkers van Beroepseer uit andere sectoren heb ik telkens als zeer inspirerend ervaren. Ik besepte dat de problemen waar ik tegenaan loop als docent dezelfde zijn waar de politie, de zorg, de rechterlijke macht en de overheid mee te maken hebben en dus fundamenteel zijn. Beroepseer betekent voor mij persoonlijk dat ik altijd het beste en het goede probeer te doen. Beroepseer betekent dat ik me realiseer dat ik het nooit perfect zal doen.

Ik probeer wel structureel te reflecteren op hoe ik het doe en hoe het beter kan. Beroepseer betekent voor mij ook dat ik verantwoording afleg over hoe ik mijn werk doe, tegenover mijn leerlingen, collega's, schoolleider, de Onderwijsinspectie en uiteindelijk de burgers in Nederland. Zo had ik laatst een instructie voorbereid, maar die bleek niet te werken zoals gedacht. In de volgende les vertelde ik de leerlingen dat ik het niet goed had gedaan, maar dat ik er graag van wilde leren en het opnieuw wilde proberen. Kwetsbaar durven zijn en fouten durven toegeven is voor mij cruciaal. Ik neem verantwoordelijkheid voor mijn eigen handelen. Dat vind ik een essentieel onderdeel van mijn professionaliteit.

Wat zijn wat u betreft de uitdagingen voor de komende jaren?

Er zijn altijd nieuwe terreinen waar de stichting Beroepseer van meerwaarde kan zijn. Ik denk bijvoorbeeld aan de journalistiek. Die sector staat enorm onder druk. Zeker de kranten kampen met dalende aantallen abonnees. Regionale kranten zijn niet langer in staat hun regionale functie te vervullen. Dat is zorgelijk, want de journalistiek vervult een belangrijke maatschappelijke functie als hoeder van de democratie. Sectoren die ook wel wat beroepseer kunnen gebruiken zijn de accountancy en het wetenschappelijk onderwijs. Hopelijk brengt het boek *Goed werk voor academici* (2016) de discussie in laatstgenoemde sector op gang. Verder vind ik samen met professionals een boek maken om daarmee de barricade op te gaan nog steeds een goede en effectieve manier om op te komen voor goed werk. Om je slagkracht te vergroten zou de stichting samenwerking met andere, gelijkgestemde maatschappelijke partners kunnen zoeken.